

בס"ד. משיחות ש"פ שמיני וש"פ תזריע ה'תשד"מ*

— ביאור בסיפור הגמרא „קם רבה ושחטי לר' זירא“

א. אודות החיוב ד"משתה ושמחה" בפורים — איתא בגמרא: "אמר רבא מחייב איניש לבסומי (להשתכר ביינן?) בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי". ובהמשך לזה: "רבה ור' זירא עבדו סעודת פורים בהדי הדדי, איבסום (נשתכרו), קם רבה שחטי לר' זירא, למחר בעי רחמי ואחיי". לשנה אמר לי' נייתי מר ונעביד סעודת פורים בהדי הדדי, אמר לי' לא בכל שעתא ושעתא מתרחיש ניסא".

והנה, סיפור זה תמוה ביותר: לכל לראש — היתכן שרבה ישחוט את ר' זירא, וכי משום שנמצא במעמד ומצב של שכרות מסוגל הוא לעשות מעשה חמור כזה?!

תמיהה זו גדולה יותר — כאשר מתכוננים בפרטי המשך הסיפור: א) "למחר בעי רחמי ואחיי" — מדוע רק למחר הגיע רבה למסקנא שיש צורך לבקש עליו רחמים, לכאורה, כאשר ראה מה עולל לר' זירא — הי' צריך תיכף ומיד להחיותו, ואעפ"כ מספרת הגמרא שרק "למחר בעי רחמי ואחיי"?!

ב) "לשנה אמר לי' נייתי מר ונעביד סעודת פורים בהדי הדדי" — היתכן שלאחרי שרבה יודע וזוכר מה קרה בפורים שעבר, אינו מהסס לרגע, והולך להזמין את ר' זירא לסעודת פורים פעם נוספת, כדי שגם השנה יהי' להם "פורים שמח"... כמו בשנה שעברה?! לא זו בלבד שלא מצינו בגמרא שרבה יעשה תשובה על מעשה זה, אלא עוד זאת, הוא מזמין שוב את ר' זירא, למרות שיודע שעלול לקרות מה שקרה בשנה שעברה?!

ג) הסיבה שר' זירא לא נענה להזמנתו של רבה היא — מפני ש"לא בכל שעתא ושעתא מתרחיש ניסא", היינו, שלמרות שיודע שגם בשנה זו עלול לקרות מה שקרה בשנה שעברה, לא איכפת לו, והי' מוכן לכך גם השנה, אלא שאינו בטוח אם גם הפעם יקרה הנס שרבה יחי'

(* שיחה זו הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפסה בהמאור אדר ה'תשמ"ו, ומשם בלקו"ש חכ"ז בהוספות ע' 267 ואילך. לאחר זמן הוגהה השיחה במהדורא בתרא

בלקו"ש חל"א ע' 177 ואילך [הבא לקמן — מלקו"ש חכ"ז שם].

(1) מגילה ז, ב.
(2) פרש"י שם.

אותו לאחר פורים! כלומר, אילו הי' ר' זירא בטוח שגם בשנה זו יקרה הנס — הי' מסכים לחגוג סעודת פורים ביחד עם רבה, בידעו שיתכן שרבה יעשה מה שעשה בשנה שעברה! — לשם מה חסרה לו בכלל "הרפתקאה" זו?! ובפרט שבכך מכשיל הוא את רבה באיסור ד"לא תרצח", והתורה אמרה "לפני עור לא תתן מכשול"³. ואם בנוגע לכל איסורי התורה אסור להכשיל יהודי, הרי עאכ"כ שכן הוא בנוגע לאיסור ד"שפיכת דמים", א' מג' הענינים הכי חמורים עליהם אמרו' "יהרג ואל יעבור"?!⁴

גם צריך להבין: בתיבת "איבסום" מפרש רש"י: "נשתכרו" (לשון רבים), היינו, שרבה ור' זירא נשתכרו שניהם, ולכאורה, בגמרא נאמר "איבסום" (ולא "איבסמו"), לשון יחיד, וא"כ, מהו הכרחו של רש"י שגם ר' זירא נשתכר?

ומובן שאין לתרץ את התמיהה שבסיפור הנ"ל בכך שמדובר אודות רבה ור' זירא, שגדלה מעלתם ביותר, ובאין ערוך כלל לאנשים כערכנו, ולכן, אין אנו שייכים להבין ענין זה ואין יכולים לדבר בענין זה כו' — כי: אף שבודאי האמת היא שגדלה מעלתם ביותר כו', מ"מ, מכיון שסיפור זה נכתב בגמרא, מובן, שיש מקום לבאר זאת גם בפשטות, לאנשים כערכנו, כדלקמן.

ב. ובהקדים:

ע"פ תורת הסוד והקבלה — ישנם אמנם ביאורים שהכוונה ברוחניות הענינים, ולדוגמא: המבואר במאמרו של כ"ק מו"ח אדמו"ר⁵, וכן במאמרי אדמו"ר⁶, אבל אעפ"כ, מכיון שאין ענין יוצא מידי פשוטו — מובן, שבהכרח שיהי' גם ביאור בפשטות הענינים.

ובפרט שסיפור זה הובא בשייכות לענין של הלכה — שהרי לאחר פס"ד הגמרא "מחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע", הובא הסיפור אודות רבה ור' זירא, שהם קיימו את החיוב "לבסומי... עד דלא ידע" בפועל ממש, ומכיון שמדובר אודות ענין של הלכה, הרי פירוש הדברים הוא — לכל לראש — שסיפור זה הי' כפשוטו, ולא (רק) ברוחניות הענינים.

(5) סד"ה אמר רבא חייב איניש תש"ח

(3) קדושים יט, יד.

(4) סנהדרין עד, א. רמב"ם ה' יסוה"ת (סה"מ תש"ח ע' 125).

(6) לקוטי לוי"צ על מחז"ל ע' קעח.

פ"ה ה"ב. טושו"ע יו"ד רסקנ"ז.

ובארוכה — אגרות קודש ע' שביג.

וכדמוכח מדברי הר"ן והמאור הקטן⁷ שהביאו ש"כתב ר' אפרים ז"ל מההוא עובדא דקם רבה ושחטי' לר' זירא . . אידחי לי' מימרא דרבא, ולית הלכתא כוותי', ולאן שפיר דמי למעבד הכי" (ומכיון שלא השיג עליו הרמב"ן במלחמות ה', משמע, שס"ל כוותי') — שמכל זה מוכח שהסיפור דרבה ור' זירא הוא כפשוטו. ולכן, בהכרח לבאר זאת גם בפשטות הענינים.

כאשר מדובר אודות ענין המובא בחלק האגדה שבתורה, כמו הענין ד"מבסמי" שבסיפור דרבה בר בר חנה⁸ — יכולים לפרש זאת רק ברוחניות [ע"ד שאר הסיפורים שבסוגיא הנ"ל, שהם רומזים על ענינים רוחניים⁹], משא"כ בעניננו, הרי מכיון שענין זה הובא בקשר להלכה ד"לבסומי בפורי", הרי לא יתכן לומר שהתחלת הענין קאי על יין כפשוטו, והמשך הענין — ברוחניות הענינים.

ג. והנה, בחדא"ג מהרש"א מתרץ שלא הי' כאן ענין של מיתה ממש (שחטי' כפשוטו), אלא "כעין שחטי', דאגברי' חמרא וכפיי' לשתות יותר מדאי עד שחלה ונטה למות". וכעין זה תירץ גם הריעב"ץ — "שלא שחטו ממש . . (אלא) באחיזת עינים . . (ורק) הרואים היו סבורים ששחטו באמת . . אף ר' זירא נתפעל מהם לבש חרדה ונתעלף מרוב דאגה כו". אמנם, למרות גדלותו של המהרש"א [ובפרט ע"פ הידוע¹⁰ שכל המפרשים עד המהרש"א כתבו את חיבוריהם ברוח הקודש], וכן גדלותו של היעב"ץ וכו' — מובן, שכאשר יש אפשרות לפרש את הענין ד"שחטי'" כפשוטו (ולא רק "כעין שחטי' . . שחלה ונטה למות". אלא פירוד הנשמה מהגוף ממש), כדלקמן — יש מקום להוסיף זאת בתור ביאור ופירוש נוסף.

ובפרט שגם מדברי ר' אפרים (שנדחה ונתבטל החיוב "לבסומי בפורי" עד דלא ידע" מפני העובדא דרבה ור' זירא), משמע, שהי' זה דבר חמור ביותר (מיתה ממש). שלכן, הי' הכרח לבטל את החיוב ד"לבסומי", משא"כ אילו לא הי' זה אלא ענין של חלישות וחולי בלבד, לא היו מבטלים את החיוב ד"לבסומי". ועכ"פ — אפילו אם נדחוק לומר

(7) הובא גם בב"י לטווא"ח רסתרצ"ה. (10) ס' שארית ישראל (מהרה"צ כו' הר"ר ב"ח שם. ט"ז סק"ב. יד אפרים. פרח סק"ב. (8) ב"ב עג, סע"ב. (9) לדוגמא: ראה זח"ג רכג, ב. ועוד. 40 הע' 76. וש"נ.

שיש צורך לבטל את החיוב ד"לבסומי" גם מפני חולי וחלישות בלבד, הנה חידוש כזה (שיש צורך לבטל חיוב כו') היו צריכים לומר בפירוש.

זאת ועוד:

גם לאחר תירוציהם של המהרש"א והריעב"ץ — לא סרו עדיין רוב התמיהות דלעיל: מכיון שסוכ"ס הזיק הדבר לבריאותו של ר' זירא (עד שנטה למות) — א"כ, (א) מדוע לא מצינו שרבה עשה תשובה, (ב) מדוע בשנה הבאה הזמינו רבה לעשות סעודת פורים ביחד, הרי הדבר עלול להזיק לבריאותו של ר' זירא (כפי שאירע בשנה שעברה), והתורה אמרה "ונשמרתם מאד לנפשותיכם"¹¹ וכפס"ד הרמב"ם¹² "היות הגוף בריא ושלם מדרכי (עבודת¹³) ה' הוא"? (ג) וכן בנוגע לר' זירא — אילו הי' בטוח שגם השנה יקרה נס זה, הי' מוכן לעשות סעודת פורים ביחד, וזאת — למרות ציווי התורה "ונשמרתם מאד לנפשותיכם"!

ולכן, בהכרח למצוא ביאור באופן כזה שמצד אחד יהי' כפשוטו (מיתה ממש), ולאידך — שאין זה ענין בלתי־רצוי ח"ו, אלא אדרבה — למעליותא, שעפ"ז יסורו כל התמיהות שבסיפור, כדלקמן.

ד. בתשובות החת"ס¹⁴ שקו"ט אודות החיוב ד"לבסומי", שאף שכתב ר' אפרים שלאחרי העובדה דרבה ור' זירא נתבטל חיוב זה, מ"מ, הביאו הרי"ף ועוד פוסקים להלכה, ומבאר זאת ע"פ דברי הגמרא¹⁵ "האי מאן דבמאדים יהי' גבר אשיד דמא (שופך דמים)¹⁶... אמר רבה אנא במזל מאדים כו'", ומסיק שדוקא רבה דאתיליד במאדים שכיחא גבי' הזיקא, אבל רובא דרובא דעלמא חייב לבסומי דלא שכיחא הזיקא כו'.

אבל — במחילת כבוד תורתו — כבר קדמו היעב"ץ בהבאת דברי הגמרא אודות מזל מאדים, וכתב "אבל דם ודאי לא שפך רבה, אף אם הי' במאדים, אלא כדאמרן", וכפשוט, שח"ו לומר שהי' אצל רבה ענין של שפיכות דמים, רחמנא ליצלן!

ועוד זאת: לאחר כל השקו"ט בדברי החת"ס — עדיין תמוה ביותר המשך סיפור הגמרא שגם לשנה הבאה הזמין רבה את ר' זירא לסעודת פורים: לאחר שרבה ראה כבר שמצד טבעו (שנולד במזל

(14) חאו"ח סקפ"ה. סקצ"ו.

(15) שבת קנו, א.

(16) פרש"י שם.

(11) ואתחנן ד, טו. וראה ברכות לב, סע"ב

ובחדא"ג מהרש"א שם.

(12) הלי' דעות רפ"ד.

(13) ראה לקו"ש ח"ג ע' 806 הערה 9.

מאדים) נכשל בענין חמור כזה — היתכן שלשנה הבאה הולך ומזמין שוב את ר' זירא?!

והנה, בנוגע לטבעו של רבה — יש להוסיף:

רבה הי' כהן, מזרעו של עלי הכהן¹⁷. וע"פ הידוע שכהן הוא איש החסד¹⁸ נמצא, שמצד טבעו הרי נוטה הוא לענין של חסד דוקא.

[ובתיווך ב' ענינים אלו (שנולד במזל מאדים, והי' כהן איש החסד) — יש לומר שענין הגבורה (מזל מאדים) כאן אינו ענין של צמצום ודין, אלא אדרבה — התגברות בענין החסדים באופן של ריבוי מופלג]

ועפ"ז: בודאי אי אפשר לפרש שרבה עשה דבר בלתי־רצוי, היינו, שהזיק לר' זירא (ועאכו"כ — ענין של שפיכות דמים) — שהרי גם מצד טבעו נוטה הוא לענין של חסד דוקא, ואדרבה — באופן של התגברות וריבוי החסד.

ולכן, בהכרח לפרש סיפור הנ"ל באופן שהי' זה ענין למעליותא, וביחד עם זה — "שחט"י" כפשוטו, שהי' פירוד הנשמה מהגוף, כדלקמן.

ה. ויובן בהקדם הביאור בענין מיתת נדב ואביהוא — בפ' שמיני, אשר, בכמה שנים הקביעות דפורים היא בפ' שמיני:

בפשטות הכתובים — היתה מיתת נדב ואביהוא בגלל ענין בלתי־רצוי. אמנם, לכאורה, תמוה הדבר ביותר, כי: ע"פ המבואר בכ"מ¹⁹ גודל מעלתם של נדב ואביהוא, כמובן גם בפשטות הכתובים שמשא אמר לאהרן "הוא אשר דיבר ה' בקרובי אקדש"²⁰, ובפרש"י: "עכשיו רואה אני שהם גדולים ממני וממך" — היתכן שיהי' אצלם דבר בלתי־רצוי?!

הנה, ידוע ביאור אוה"ח הקדוש²¹ בענין זה, שמבאר דברים ארוכים ורחבים ועמוקים ונפלאים, באופן דנפלא שבנפלא. ותוכן הדברים — שמתו מפני גודל תשוקתם להתקרב להקב"ה, "לא נמנעו מקרוב לדיבקות נעימות עריבות ידידות חביבות נשיקות מתיקות עד כלות נפשותם מהם". ובלשון הכתוב: "בקרבתם לפני ה' וימותו", היינו, שסיבת מיתתם היא — "בקרבתם לפני ה'"²².

(17) ר"ה יח, א (וברש"י ותוס' שם).

(20) שמיני י, ג.

תוד"ה אמר — חולין קלג, סע"א. תוד"ה

(21) ר"פ אחרי.

רבה — בכורות כז, א.

(18) זח"ג קמה, ב. ועוד. תניא רפ"ג.

(22) ראה בארוכה ד"ה אחרי מות —

תרמ"ט (תשכ"ב) (סה"מ תרמ"ט ע' קלג ואילך

(תשכ"ב ע' קצט ואילך)). לקו"ש ח"ג ע' 987

ואילך.

(19) ראה זח"ג נו, סע"ב. ועוד.

ומ"ש "ויקריבו גו' אש זרה גו'"²³ — אין הכוונה ל"זרה" ביחס לענין הקדושה ח"ו, כי אם ביחס לענין המשכּוּן, שתכליתו וכוונתו — המשכת אלקות למטה דוקא.

וכמבואר בכ"מ²⁴ בפי' הענין ד"שתויי יין נכנסו למקדש"²⁵, שהכוונה ב"יין" היא לסודות ופנימיות התורה, כמאמר²⁶ "נכנס יין יצא סוד", ו"שתויי יין" מורה על גודל ועוצם הגילוי דפנימיות התורה, עד למצב של "כלות הנפש".

והחילוק שבין נדב ואביהוא לאהרן ומשה (שאצלם לא הי' ענין של כלות הנפש) — שלאהרן ומשה היו כלים רחבים וגדולים יותר, שלכן היו יכולים לקבל את עוצם הגילוי כו', משא"כ נדב ואביהוא, בני אהרן [ונקראו גם בניו של משה, מפני שלמדם תורה²⁷], שהיו בדרגא שלמטה ממנו, הנה הכלים שלהם לא יכלו לסבול את עוצם הגילוי, ולכן הגיעו לכלות הנפש.

ולכן, לאחרי מאורע זה הזהירה התורה "יין ושכר אל תשת"²⁸ "יין דרך שכרותו"²⁹, היינו, שכאשר שותים יין שבתורה, סודות ורזין דתורה, יזהרו שלא לבוא למצב של "שכרות" ואיבוד כל מציאותו ("עד דלא ידע") עד ל"כלות הנפש". אלא באופן ד"נכנס בשלום ויצא בשלום"³⁰ כידוע הפירוש בזה³¹ שהכניסה צריכה להיות בשלום, באופן כזה שבדאי תהי' היציאה בשלום — נשמות בגופים. אבל לפני ציווי זה — הי' יכול להיות הענין ד"שתויי יין" עד למצב של "כלות הנפש" ממש, ולכן, גם לאחרי זה אמר משה רבינו שעליהם נאמר "בקרובי אקדש", "הם גדולים ממני וממך" (כנ"ל).

ו. והנה: לאחרי הקדמה זו — יובן גם תוכן הסיפור אודות רבה ור' זירא:

השם "רבה" — מורה על ענין של גדלות, ואילו השם "ר' זירא" — מורה על ענין של קטנות, מלשון זעירא³².

23) שמיני שם, א.	28) שמיני שם, ט.
24) לקו"ש חי"ב ע' 55. וש"נ.	29) פרש"י עה"פ.
25) פרש"י שמיני שם, כ (מויק"ר פי"ב, א).	30) חגיגה יד, סע"ב. טו, סע"ב (ע"פ גירסת הע"י). ירושלמי חגיגה פ"ב הי"א.
26) עירובין סה, סע"א. סנהדרין לח, רע"א. תנחומא שמיני ה. זה"ג שמיני לט, א.	31) ד"ה אחרי מות — הנ"ל. לקר"ש ח"ג שם ע' 990.
27) ראה סנהדרין יט, ב. הובא בפרש"י עה"ת במדבר ג, א.	32) ראה גם לקוטי לוי"צ שם.

והנה, "רבה ור' זירא עבדו סעודת פורים בהדי הדדי"³³ — דמכיון שבפורים צריכים להתאחד כולם יחדיו, "מנער ועד זקן", "משלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים", רצה — רבה (שענינו גדלות) להתאחד עם ר' זירא (שענינו קטנות), כדי לפעול בו עילוי גדול יותר כו'.

וזהו תוכן הענין ד"איבסום" — ששתיית היין כפשוטה קשורה גם עם ענין ה"יין" שבתורה, סודות ורזין דתורה³⁴ היינו, שבסעודה זו גילה רבה לר' זירא סודות ורזי תורה נעלים ביותר, עד לתכלית העילוי ד"עד דלא ידע", וכל זה — אצל שניהם (רבה ור' זירא), ששתו יין עד ש"נשתכרו" (שניהם).

אמנם, בנוגע לתוצאת הדברים — הי' חילוק ביניהם:

ר' זירא, שענינו קטנות (כנ"ל) — לא היו לו ה"כלים" כדי להכיל גילוי זה, ולכן, הגילוי פעל עליו ענין של כלות הנפש ממש, עד שנפרדה נשמתו מגופו כפשוטו. משא"כ רבה עצמו — היו לו "כלים" רחבים, ולכן לא פעל הדבר אצלו תנועה של כלות הנפש.

וזהו הפירוש ד"קם רבה שחטי' לר' זירא":

איתא בגמרא³⁵ "אין ושחט אלא ומשך", היינו שתוכן ענין השחיטה הוא — העלאה, שכן, ע"י השחיטה מעלים את הבהמה מסוג החי לסוג המדבר (עי"ז שנעשית דם ובשר כבשרו דהמדבר), וכמבואר בכ"מ³⁶ שמטעם זה מותר לשחוט בהמה למרות הענין דצער בעלי חיים — מכיון שע"ז מעלים אותה לדרגא נעלית יותר.

ובענינו: הפירוש ד"רבה שחטי' לר' זירא" הוא — שרבה משך (שחט) והעלה את ר' זירא לדרגא נעלית שלא בערך כלל (עי"ז שגילה לו סודות ורזין דתורה עמוקים ביותר), ועד לפשטות הענין — שדבר זה פעל אצלו פירוד הנשמה מהגוף כפשוטו ממש, וכמו בנדב ואביהוא.

ז. עפ"ז יש לבאר את שאר פרטי הדיוקים בסיפור זה:

"קם רבה ושחטי' לר' זירא":

לכאורה, למאי נפק"מ אם עשה זאת כאשר קם ממקומו או כאשר נשאר לשבת במקומו? והביאור: "קם" מורה על ענין של עלייתו של רבה לדרגא נעלית ביותר, "לבסומי עד דלא ידע". אלא שבנוגע לרבה עצמו,

(33) ראה גם לקוטי לוי"צ שם ס"ע רסו. (35) חולין ל, ב.

(34) ראה גם של"ה שער האותיות אות ב' (36) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1112. הי"ט ע'

206. וש"נ.

(פד, ב).

מכיון שהיו לו כלים רחבים יותר, הרי גם כשהי' במצב של "קם" (עלי גדולה ביותר גם לגבי דרגתו של רבה), לא הגיע לידי כלות הנפש. משא"כ בנוגע לר' זירא, שלא היו לו כלים רחבים כאלו, הנה כאשר רבה גילה לו את הענינים שהשיג אז (במצב ד"קם") — כלתה נפשו, "שחטי' לר' זירא", פירוד הנפש מן הגוף ממש.

"רבה שחטי' לר' זירא":

ר' זירא מצד עצמו לא הי' עושה פעולה כזו שיבוא ל"כלות הנפש", שכן, ישנו ציווי התורה שלא לשתות יין דרך שכרותו, ובסגנון האמור — שהכניסה לפרדס צריכה להיות באופן ד"נכנס בשלום (כדי שיוכל להיות) ויצא בשלום". מכיון שהכוונה היא שיהיו נשמות בגופים דוקא; אמנם, כאשר רבה גילה לו סודות התורה נעלים ביותר — הביאו רבה לידי מצב של כלות הנפש, ולכן מדייקת הגמרא ש"רבה שחטי' לר' זירא", היינו, שרבה העלהו (שחטי') והביאו למצב של כלות הנפש, כך שאין זה אשמתו של ר' זירא.

ובנוגע לרבה — היתכן שהביא את ר' זירא למצב של כלות הנפש, לאחרי הציווי שהכוונה היא "לשבת יצרה"³⁷ נשמות בגופים דוקא? ! — יש לומר, שרבה לא שיער שר' זירא עלול לבוא למצב של כלות הנפש ממש. אמנם, גם לאחרי שר' זירא הגיע למצב של פירוד הנפש מהגוף ממש — לא הי' זה בסתירה לתכלית הכוונה דנשמות בגופים דוקא, שכן "למחר" (לאחרי הפורים, כאשר כבר עבר והלך המצב והגילוי המיוחד דפורים) — "בעי רחמי ואחיי", בהתאם לכוונה העליונה — נשמות בגופים דוקא.

ומה שהי' זקוק לבקשת רחמים דוקא, "בעי רחמי ואחיי" — הרי זה מפני שלאחרי שהנשמה נפרדה כבר מן הגוף ועלתה למעלה, קשה ביותר לפעול עלי' שתסכים לרדת שוב למטה, ולכן, הוצרך להיות הענין ד"בעי רחמי ואחיי". וגם ענין זה נפעל ע"י רבה דוקא — מכיון שאין חבוש מתיר את עצמו כו'³⁸.

ועפ"ז יובן גם המשך סיפור הגמרא — "לשנה אמר לי' ניתי מר ונעביד סעודת פורים בהדי הדדי, אמר לי' לא בכל שעתא ושעתא מתרחיש ניסא".

לא זו בלבד שרבה לא הצטער על המקרה שאירע בסעודת פורים הקודמת, נכשם שלא מצינו שר' אברהם המלאך ביקש את "סליחתו" של

רבינו הזקן על שע"פ סיפור חסידים³⁹, כמעט הביאו לידי כלות הנפש...].
אלא אדרבה — הוא הזמין את ר' זירא לערוך סעודת הפורים יחדיו גם
בשנה זו, מתוך כוונה שגם בשנה זו יפעל אצל ר' זירא עילוי גדול כזה
עד למצב של כלות הנפש. ואם משום שתכלית הכוונה היא נשמות
בגופים — הרי לאחרי פורים יחזור ויחייהו (כפי שאירע בשנה שעברה),
כך שיהיו אצל ר' זירא ב' המעלות גם יחד: הן העילוי דכלות הנפש, והן
העילוי דמילוי הכוונה של נשמות בגופים, באופן ד"נכנס בשלום" —
למשך זמן, ואח"כ — "יצא בשלום".

ועל זה השיב לו ר' זירא — "לא בכל שעתא ושעתא מתרחיש
ניסא": הן אמת שהוא חפץ ומשתוקק לעילוי דכלות הנפש [ע"ד "מתי
יבוא לידי ואקיימנו"⁴⁰], ומשום זה ה' מעוניין לערוך סעודת-פורים ביחד
עם רבה גם השנה, אבל אעפ"כ, מכיון שתכלית הכוונה היא נשמות
בגופים, חושש הוא שלאחרי שיגיע לכלות הנפש שוב לא תרצה נשמתו
לרדת ולהתלבש בגופו, ומי יודע אם גם בפעם הזו יצליח רבה לפעול
"נס" כזה שנשמתו תרצה לירד ולהתלבש עוה"פ בגופו — "לא בכל
שעתא ושעתא מתרחיש ניסא".

ח. ע"פ האמור לעיל — מתורץ כל הענין בפשטות:

הענין ד"שחטי"י הוא אמנם כפשוטו — פירוד הנשמה מן הגוף
ממש (לא רק חולי או התעלפות), ולכן, הובא ענין זה בהלכה, כאמור
לעיל — שלדעת ר' אפרים בטל חיוב דלבסומי מפני העובדה דרבה ור'
זירא.

וביחד עם זה — אין זה ענין של שפיכות דמים ח"ו, אלא אדרבה,
ענין נעלה ביותר — כלות הנפש (כדוגמת נדב ואביהוא), ובאופן שאין
זה בסתירה לכוונה דנשמה בגוף דוקא, מכיון שאח"כ חזר להיות נשמה
בגוף, "נכנס בשלום ויצא בשלום".

ולכן, בכמה פוסקים (וכן בשו"ע⁴¹) הובא החיוב ד"לבסומי כפוריא
עד דלא ידע" — כי במקום שאין לחשוש שמא יגיעו למצב של כלות
הנפש ממש (פירוד הנפש מן הגוף), צריכים לקיים חיוב זה.

ט. ויש לקשר כל הנ"ל עם סיפור החסידים אודות רבינו הזקן ור'
אברהם המלאך — ע"פ מארוז⁴² "מילתא אלבישייהו יקירא":

41 או"ח סתרצ"ה ס"ב.

42 שבת י, ב.

39 ראה לקמן ס"ט.

40 ברכות סא, ב.

כאשר רבינו הזקן הגיע לרבו המגיד — סוכם שרבינו הזקן ור' אברהם המלאך (בנו של המגיד) ילמדו יחדיו: רבינו הזקן ילמד נגלה עם ר' אברהם המלאך, ור' אברהם המלאך ילמד תורת החסידות עם רבינו הזקן (שזה עתה הגיע מליטא והתחיל להכנס לעולמה של תורת החסידות)⁴³.

פעם אחת, לאחר ששלמדו ענין עמוק ביותר בתורת החסידות, מצא ר' אברהם המלאך את רבינו הזקן כשהוא אוכל כריך עם חמאה ("א' בייגל מיט פוטער"), ולתמיהתו של ר' אברהם המלאך לפשר הדברים (היתכן שלאחרי לימוד בענין נעלה כזה מתיישב לאכול דבר גשמי וטעים דוקא) — השיב רבינו הזקן, שבעת לימודם בתורת החסידות הרגיש שעוד מעט מגיע הוא ל"כלות הנפש"... ולכן, הוכרח לאכול "בייגל" עם חמאה, כדי שנשמתו לא תפרד מגופו ב"כלות הנפש" ממש... שהרי הכוונה היא — נשמות בגופים דוקא, "לא לתוהו בראה לשבת יצרה".

ולכאורה, צריך להבין: ר' אברהם המלאך למד ביחד עם רבינו הזקן, ומכיון שכן, מדוע הי' חילוק כזה ביניהם — שרבינו הזקן הגיע כמעט למצב של "כלות הנפש", עד שהי' זקוק לאכילת "בייגל" עם חמאה, כדי לקשר את נשמתו בגופו, ואילו ר' אברהם המלאך (שהוא לימד והסביר ענין זה לרבינו הזקן) לא הי' במצב של "כלות הנפש", כך שהי' יכול להתהלך ולמצוא את רבינו הזקן, ועוד לתמוה על כך שרבינו הזקן אוכל "בייגל" עם חמאה (כדי להשיב את נפשו שלא יגיע ל"כלות הנפש" ממש)?!

והביאור בזה:

ענינו של ר' אברהם המלאך הוא — כשמו — "מלאך", כפי שנקרא (בדור שלאח"ז, ואפילו בדורו) ע"י תלמידי המגיד [וע"ד הידוע בענין "דייק בשמא"⁴⁴]. אמנם, גם ר' אברהם המלאך הי' נשמה בגוף, היו לו ילדים, ונהג באדמו"רות וכו', אבל ביחד עם זה, ענינו הוא — "מלאך". ולכן לא הי' אצלו ענין של "כלות הנפש" — להיותו תמיד בתנועה של "מלאך".

אבל בנוגע לרבינו הזקן — לא מצינו שיקראו לו בשם "מלאך" (באופן קבוע ותמידי),

[מצינו לפעמים התואר "מלאך ה'", אבל, תואר זה לא נקבע להיות

(קה"ת תשל"ד) סי' א [אגרות-קודש ח"א ס"ע

רפח ואילך]. וש"נ.

(43) בית רבי ח"א פ"ב.

(44) יומא פג, ב. וראה בארוכה (ע"ד

הענין דמדרש השמות) תשובות וביאורים

"שם-לוואי" לשמו של רבינו הזקן, שם שנקרא בו במשך שלושים יום⁴⁵. ועאכו"כ במשך כל שנות חייו, כמו אצל ר' אברהם בנו של המגיד, שבכל מקום נקרא "ר' אברהם המלאך"[[].

ואדרבה — ענינו של רבינו הזקן להמשיך את כל הענינים למטה, בעולם המעשה (ו"המעשה הוא העיקר"⁴⁶) דוקא, כידוע⁴⁷ שענינו לעשות בעלי-תשובה כו'. ומובן, שגם בהתחלת עבודתו הי' מודגש אצלו שכל דבר צריך להיות נמשך למטה. ולכן, בהיותו בהתחלת כניסתו לעולם דתורת החסידות, ומה גם שאז נתגלה לו שנשמתו היא נשמה חדשה כו'⁴⁸ — הנה מפני עוצם הגילוי כו' (וביחד עם זה — שענינו להמשיך כל דבר למטה דוקא), כלתה נפשו מפני גודל התענוג האלקי, עד שהוכרח לאכול "בייגל" עם חמאה, מאכל גשמי שיש בו שמנונית, הקשור עם תענוג גשמי [גשמיות שבגשמיות, "תוקפא דגופא" למעליותא], שרק עי"ז הי' יכול למנעו שהנשמה לא תפרד מגופו מפני גודל התענוג באלקות.

אמנם, ר' אברהם המלאך הי' זקוק לשמוע ביאור זה מרבינו הזקן, אף שלכאורה הי' יכול לדעת בעצמו את סיבת הדבר — דמכיון שאמיתית ההשפעה מרב לתלמיד היא באופן שחושי התלמיד נעשים כמו חושי הרב, לכן, התפלא ר' אברהם שרבינו הזקן מגיע ל"כלות הנפש". וזהו תוכן ההסבר של רבינו הזקן, שאצלו יש תנועה של "כלות הנפש", מכיון שענינו ועבודתו באופן שונה (מענינו ועבודתו של ר' אברהם המלאך) — להמשיך כל דבר למטה דוקא⁴⁹.

י. אמנם, עדיין צריך להבין:

מכיון שכל עניני התורה הם הוראה בעבודתו של יהודי — מהי ההוראה שיכולים אנשים כערכנו ללמוד מסיפור הגמרא אודות רבה ור' זירא, סיפור שבו מדובר אודות דרגא של כלות הנפש כו'!?

הנה, גם בדורותינו אלו מצינו מעין דוגמתו:

ע' רא. ועוד], והרי דוחק לומר שאירע כעין זה פעמים אחדות.

אמנם, תוכן ונקודת הסיפור, בכל ג' הענינים העיקריים שבו: (א) בעלי הסיפור — רבינו הזקן ור' אברהם המלאך, (ב) מצב של כלות הנפש כפשוטו, עד שהי' צורך בדבר שיפעל את חיבור הנשמה בגוף ("בייגל" עם חמאה), (ג) הקשר דפעולה זו (שלא יהי' כלות הנפש ממש) עם רבינו הזקן דוקא — שזה בכל הנוסחאות.

(45) ראה ב"ב קסז, ב. שו"ע חו"מ סמ"ט ס"ג. רמ"א באה"ע סק"כ ס"ג.

(46) אבות פ"א מ"ז.
(47) סה"ש תורת שלום ע' 86. לקו"ד ח"ד תשנה, סע"א ואילך.
(48) לקו"ד ח"ג תעח, א ואילך. סה"ש תש"ה ע' 127 ואילך.
(49) בסיפור הנ"ל — כמה שינויי נוסחאות נראה סה"ש תורת שלום ע' 169. סה"מ קונטרסים ח"ב ע' 714. סה"מ תפר"ח

שמעתי מחסידי פולין שכאשר חלה האדמו"ר ממודז'ץ ונסע לברלין לשאול בעצת הרופאים, אמרו הרופאים שמצבו דורש ניתוח, אמנם, מכיון שלבו חלוש ביותר, אינם יודעים אם יוכל לסבול את הניתוח. בשמעו זאת, אמר, שימתינו עד שינגן ניגון ויכנס ב"פנימיות" הניגון כו' — כידוע שהי' כחו גדול בנגינה, ומרוב דביקותו במתיקות ותענוג שבניגון, לא ירגיש כלל מה שנעשה — ואז יוכל לבצע את הניתוח ללא כל חשש, מכיון שלא ירגיש מאומה. וכך הוה: המתינו עד שניגן ונכנס ב"פנימיות" הניגון כו', ואז עשו את הניתוח, והכל עבר כשורה.

הרי מצינו שגם בדורותינו אלו (עכ"פ — בדור הקודם) שייך שיהודי יתעמק בענין שמתענג ממנו ביותר, עד שלא ירגיש כלל מה מתרחש עמו!

כמו כן מצינו סיפור נפלא אודות כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע:

פעם נסע כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע ביחד עם כ"ק מו"ח אדמו"ר לווינה. כדרכם, התאכסנו במלון כל אחד בחדר בפ"ע, ונוסף לכך — חדר משותף לשניהם. כאשר נכנס כ"ק מו"ח אדמו"ר — ראה את כ"ק אדמו"ר נ"ע יושב על הספה, עיניו פתוחות, ואינו מבחין מה נעשה מסביבו. כעבור שעה נכנס שוב וראה שממשיך לשבת באותו מצב מבלי לנוע, וכך חזר הדבר ונשנה כמה פעמים — שנכנס לחדרו וראה שיושב בלי נוע כמקודם, וכך ישב על מקומו במשך שעות אחדות שקוע במחשבתו, כמי שנמצא בעולם אחר. לאחר שהתעורר — לא ידע איזה יום זה, באיזה מקום נמצאים וכו' — כפי שהי' מובן מאופן השאלות ששאל אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר אודות ענינים צדדיים, כדי שעי"ז יתברר לו איזה יום היום, ובאיזה מקום נמצאים. כמובן שכ"ק מו"ח אדמו"ר עשה עצמו כמי שאינו משים לב לכך, והשיב לו על שאלותיו מבלי שיהיה ניכר שהוא מכיר מצבו המיוחד. ויש אומרים שלאחרי זמן גילה כ"ק אדמו"ר נ"ע לכ"ק מו"ח אדמו"ר, שעניני החסידות שבהם התבונן באותם שעות היו היסוד להמשך תעור"ב הידוע.

ויש לומר שמאורע זה הוא בדוגמת הענין דכלות הנפש:

לאחרי שכ"ק אדמו"ר נ"ע התעורר מדביקותו — לא ידע באיזה זמן ומקום הוא נמצא, מכיון שבעת דביקותו הסתלק לגמרי ממצאות העולם שגדרו — מקום וזמן⁵⁰, עד כדי כך, שאפילו לאחרי שהתעורר

לא הי' מסוגל להזכר באיזה זמן ומקום הוא נמצא. וא"כ, הרי זה בדוגמת הענין דכלות הנפש — יציאת הנפש מהגבלות הגוף (מציאות העולם, זמן ומקום).

ומכל זה מובן, שהענין דכלות הנפש שמצינו בג' דורות מחולקים זה מזה בתכלית — דורם של נדב ואביהוא, דורם של רבה ור' זירא, ודורם של ר' אברהם המלאך ורבינו הזקן — ישנו גם בדורותינו אלו, ומזה מובן, ש"אפס קצוהו ושמץ מנהו"⁵¹ עכ"פ שייך אצל כאו"א מישראל.

יא. והנה, ידוע⁵² פתגם אדמו"ר הזקן (שאמר לאחיו ר' יהודה ליב מיאנאוויטש) מדוע נאמר⁵³ "והסירותי את לב האבן מקרבכם גו'", ולא "מוח האבן" — שבכל הקשור ל"מוח" צריך האדם לעשות בעצמו, ובנוגע ל"לב" יעשה הקב"ה, כמ"ש "והסירותי את לב האבן גו'".

ועד"ז בעניננו — התבוננות במוח ושכל בכל האמור לעיל, ובמקום שמחשבתו של אדם שם הוא נמצא כו'⁵⁴.

ויה"ר שבקרוב ממש נזכה לקיום היעוד "ולא יכנף עוד מוריך גו'"⁵⁵. וכיחד עם זה — "לבוא בנקרת הצורים גו' מפני פחד הוי' ומהדר גאונו"⁵⁶.

בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

(54) כתר שם טוב (הוצאת קה"ת, תשס"ד)
בהוספות סמ"ח. וש"ג.

(55) ישעי, ל, כ.

(56) שם ב, כא. וראה תניא פל"ו.

(51) לשון אדה"ז בתניא פמ"ד (סג, א).

(52) ראה מגדל עוז (כפ"ח, תש"מ) ע' שח.

(53) יחזקאל יא, יט. שם לו, כו.